

ONTMOETINGEN MET PAUL WACKERS

Een paar kleine herinneringen

YVAN DE MAESSCHALCK

Hoe zou een hoogleraar ‘historische’ letterkunde eruitzien, vroeg ik me af terwijl ik voor de allereerste keer naar de jaarvergadering van het Reynaertgenootschap fietste waarop ook hij aanwezig zou zijn. Wellicht kaal of toch kalend, vaal van teint, min of meer de kleur van het perkament waarop de eerbiedwaardige teksten gekrast stonden die hij zo vaak had bestudeerd, enigszins muf en gestoken in een rafelig pak dat de geur van belegenheid en belezenheid moest oproepen? Zoiets had ik me voorgesteld, daarbij op sleeptouw genomen door de archetypische verschijning van een hooggeleerde professor voor wie de gewone werkelijkheid een hinderlijke bijkomstigheid was, of toch een soort parallelle wereld waaruit hij onophoudelijk wenste te ontsnappen.

Toen ik hem zag zitten en hij me meteen daarna de hand schudde, wist ik even niet hoe ik hem moest aanspreken. Ik voelde me onbetekenend en schut-terig: in mijn achterhoofd dansten verscheidene mogelijkheden om elkaar heen. Zou ik professor zeggen tegen iemand die net als ik redactielid was van een tijdschrift dat ik van dan af mee zou mogen redigeren? Zou ik gewoon Paul zeggen tegen iemand die ik als prof. dr. P.W.M. Wackers was tegengekomen in allerlei publicaties? Waar stonden die omineuze letters overigens voor? Heette hij echt P.W.M.W.? Een naam ‘met een spiegel tussenin’, zoals ik ergens bij Harry Mulisch had gelezen. Een soort anagram of raadselachtig acrostichon? Terwijl ik daarover op een onsamenhangende manier prakkiseerde – in mijn herinnering zijn die futiele gedachten gestold tot een ondeelbaar langgerekt moment – sprak hij de verlossende woorden: ‘Ik ben Paul Wackers’. Zoals je zou zeggen: ‘Ik ben de postbode of ik ben de bakker’. Zonder franjes of omhaal, heel onnadrukkelijk. Wat ik daarop heb geantwoord is in de onderste lade van mijn geheugenarchief verdwenen en kan ik met de beste wil van de wereld niet meer tevoorschijn halen. Wel herinner ik me dat ik aan de andere kant van de tafel kwam te zitten, alsof we, zoals het trouwens hoorde, door een korte diagonaal van elkaar werden gescheiden.

Tijdens die eerste vergadering medio 2008 had ik ampel de tijd om hem te monstereën en het beeld dat ik van hem had bij te stellen. Ik zou er de notulen

van die bijeenkomst bij kunnen halen om precies aan de weet te komen wat hij toen allemaal zei. Maar het lijkt me aardiger te proberen reconstrueren wat ik toen over hem had kunnen zeggen, maar uiteraard niet heb gezegd. Ik zag een man zitten met grijzende, schuin over het hoofd gekamde dik gezaaide haren die een wat langwerpige gezicht bekronden. Haren die met peper en zout waren bestrooid en daaronder blozende konen, afgezoomd met een keurig getrimde maar geprononceerde baard, waarvan de tinten grijs harmonieerden met de begroeiing op het hoofd. Een hoofd dat graag aanmoedigend knikte en af en toe iets beaamde of nuanceerde. Was dit de geleerde P.W.M. Wackers, wiens baanbrekende studie *De waarheid als leugen* (1986) ik herhaaldelijk had geraadpleegd, een boek waarvan André Bouwman in *Tiecelijn* ooit beweerde dat het 'een belangrijke studie over een belangrijke tekst' betrof? Was dit Paul Wackers, die met zijn vakgenoot Hans van Dijk een stand van zaken aangaande het Reynaertonderzoek had opgemaakt in de opgemerkte millenniumbloemlezing *Pade crom ende menichfoude* (1999)?

Intussen heb ik professor Wackers, die ik heb leren aanspreken als Paul, wel vaker ontmoet en heb ik zijn ongedwongen discours meermaals mogen beluisteren. Ik wil me niet wagen aan een analyse van het spreektaalige register waarin hij uitmunt, maar een drietal zaken wil ik er toch over kwijt. Op het gevaar af ze te overbeklemtonen en bepaalde aspecten te onderbelichten. Zo is me opgevallen dat Paul Wackers bijna elke talige tussenkomst met het woordje 'nou' begint. Ik zou mezelf geen taalkundige noemen, maar 'nou' gevolgd door een korte pauze – in geschreven taal zou er beslist een komma volgen – valt waarschijnlijk niet op te vatten als een noordelijke variant van het zuidelijke 'nu'. Het gaat niet om een temporele verwijzing maar om een aanloop die vele betekenissen kan hebben. 'Nou' is wellicht een modaal bijwoord met zinsvalentie of een meerzinnig 'voorwerpsel', zo dat al bestaat. Als ik het goed heb, betekenen die nou-zinnen van Paul zoiets als: misschien heb je wel gelijk, maar heb je de andere kant al eens bekeken? Of: je zegt dat wel, maar ik geloof er eigenlijk niets van. Of nog: je hebt ongetwijfeld gelijk, maar de waarheid ziet er gewoon anders uit. Met dat ene woordje heeft Paul, zonder het zelf te willen of zo te bedoelen, me meer dan eens van mijn à propos gebracht. (Wat dat betreft, doet hij me enigszins denken aan een Engelse vriend van me, die wanneer hij het absoluut oneens is over iets of mijn getater gewoon onzin vindt, onbewimpeld zegt: 'Quite interesting'. Ik weet intussen wat zoiets betekent.)

Even opvallend zijn de lange stiltemomenten waaraan Paul Wackers zich graag overgeeft. Hij is bij tijd en wijle een volleerd, ja zelfs welsprekend zwijger.

Wat hij met dat zwijgen precies wil zeggen, is me voorlopig nog niet helemaal duidelijk, maar dat lang volgehouden zwijgen zelfs een in *scone tale* doorknede Reynaert de vos niet vreemd is, weet hij uiteraard als geen ander. Zwijgen kan tenslotte niet verbeterd worden, als ik hier Willem Elsschot, de bekendste voornaamgenoot van *Willem die vele bouke maecte*, even mag citeren. Maar misschien zwijgt Paul zo gretig omdat hij beseft dat stilzwijgen de beste voorbereiding is op een tussenkomst die wil wegen op een of andere beslissing? Ik herinner me in ieder geval de stevig gemotiveerde betogen wanneer een heikel punt te berde werd gebracht of een bijdrage ter sprake kwam die volgens hem niet door de beugel kon of al te onvoldragen was. Dan kon/kan zijn zienswijze weleens de doorslag geven. Niet dat hij daar professoraal bij wordt, maar zijn wetenschappelijke kennis maakt hem gewoon af en toe bevlogen.

Het derde punt waaraan ik even wil refereren betreft eigenlijk niet zozeer het register dat hem eigen is als wel het accent dat zijn Nederlands kleurt. Paul Wackers spreekt of betoogt niet echt, hij *zingt* op onnavolgbare wijze wat hij te zeggen heeft. Zijn Limburgse herkomst heeft hem een zangerige toon cadeau gedaan, waardoor het leuk luisteren is naar zijn stemgeluid en ik meer dan eens de melodie van zijn mededelingen heb gehoord en aan de inhoud ervan ben voorbijgegaan. Ik vraag daar nu nederig excuus voor, maar mijn bewondering voor Pauls natuurlijke muzikaliteit is er niet minder om. Nuchterheid die melodieuze verpak of verwoord wordt, daar kent Paul het geheim of toch het goed bewaarde recept van.

Behalve op vergaderingen waar de *Tiecelijn*jaarboeken worden klaargestoomd en besproken, heb ik hem vooral ontmoet tijdens de bijzondere zittingen van de inmiddels opgeheven *Orde van de Vossenstaart* op het kasteel Wissekerke in het lieflijke, landelijke Bazel. Zelf is hij sinds 1995 geridderd 'in de Orde' en heeft hij er bijna ononderbroken zijn opwachting gemaakt, doorgaans op 'eenen tsinxen daghe / dat beede bosch ende haghe / met groenen loveren waren bevaen' (*Van den vos Reynaerde*, v. 41-43). Voor Paul was zo'n besloten bijeenkomst een soort hoogmis, waarop hij zich menige *reynaerdie* liet weggevallen, met Jan en alleman keuvelde, informeerde naar plannen bij de aanwezige vossenjagers en zijn Utrechtse burcht tijdelijk inruilde voor het Bazelse Malpertuis. Over wat hij zelf nog wou realiseren, sprak hij nauwelijks. Maar dat hoeft ook niet. Het onwaardeerlijke werk dat hij verrichtte om *Reynaerts historie* de aandacht terug te geven waar de prachtige tekst recht op heeft, de voortreffelijke editie van die tekst in deel twee van *Reynaert in tweevoud* (2002) en de begeleiding van talloze projecten, zoals die van Hans Rijns over 'de ge-

drukte Nederlandse Reynaerttraditie' of van Lotte Bont over het berenperso-
nage in de Middelnederlandse literatuur, spreken letterlijk boekdelen.

De betrokken afstandelijkheid waarmee Paul over zijn vakgebied spreekt,
heeft me van meet af aan getroffen. Dat is een uitzonderlijke kwaliteit in een
wereld waarin marketing en zelfprofilering aan de orde van de dag zijn. Toen
we 'tussen pot en pint' spraken over de coryfeeën van de huidige medioneer-
landistiek, opperde hij onomwonden dat Joris Reynaert met vlag en wimpel
de belangrijkste onderzoeker was van zijn generatie. 'Veruit de belangrijkste',
voegde hij er hoofdknikkend en zonder een zweem van ironie aan toe. Als Paul
Wackers zoiets zegt, op een onbewaakt moment en in onverdachte omstandig-
heden, moet er wellicht iets van aan zijn. Te verwachten valt dat hij in de ko-
mende jaren nog zal timmeren aan een opzienbarende onderneming waardoor
hij naast Reynaert zal komen te staan. Reynaert de vos of Joris Reynaert? Ja,
dat zal de toekomst ongetwijfeld uitwijzen ...

Sint-Niklaas, juni 2015